

Gabriela Besler, *Spór o koncepcję metafizyki. Tomizm egzystencjalny M.A. Krąpca a filozofia analityczna P.F. Strawsona*, „Śląsk”, Katowice 2002, ss. 158

Ojciec Święty Jan Paweł II w encyklice *Fides et ratio* przekazał nam sporo uwag na temat wzajemnej relacji wiary i rozumu, teologii i filozofii, religii i nauki. Piotr naszych czasów wypowiedział się w tym dokumencie także w kwestii pojmowania ludzkiego rozumu, które w czasach nowożytnych i najnowszych uległo w pewnych nurtach filozoficznych wyraźnemu wypaczeniu. Papież wystąpił przeciwko dwom skrajnym koncepcjom rozumu: oświeceniowej i postmodernistycznej. Odrzucił koncepcję rozumu jako absolutnej władzy, zdolnej do wyrokowania o wszystkim, ale także koncepcję rozumu bezsilnego wobec prawdy, niezdolnego do odkrycia i ustalenia ogólnie ważnych, obiektywnych wartości, takich jak prawda, dobro czy piękno. Spoglądając na panoramę współczesnej filozofii, Jan Paweł II opowiedział się za potrzebą filozofii mądrościowej o orientacji metafizycznej. Sam będąc fenomenologiem, nigdy nie wyrzekł się metafizycznego podejścia do badanej rzeczywistości. Wielu odpowiedzialnych myślicieli podziela dziś jego stanowisko i opowiada się za potrzebą uprawiania metafizyki we współczesnej kulturze umysłowej. O ile sprawa potrzeby metafizyki wydaje się być dzisiaj mniej kontrowersyjna, o tyle problemem trudnym do rozstrzygnięcia staje się samo opowiedzenie się za konkretnym modelem.

Modeli tych jest dziś wiele. Z pewnością niektórzy bezpodstawnie stosują tę nazwę do uprawianej przez siebie filozofii.

W sygnalizowanej tu książce znajdujemy ciekawe zestawienie egzystencjalistycznej koncepcji metafizyki Mieczysława Alberta Krąpca z analityczną koncepcją metafizyki Petera Frederica Strawsona. Mimo że obydwaj filozofowie nigdy się nie spotkali się i nie prowadzili merytorycznych dysput, to jednak możliwe stało się porównanie ich sposobu uprawiania metafizyki. Autorka rozłożyła swoje rozważania na cztery rozdziały. Najpierw przedstawiła koncepcję metafizyki Krąpca i metafizyki Strawsona. Następnie zaprezentowała tezy teoriopoznawcze i logiczne, do których odwołują się omawiane metafizyki. W rozdziale drugim znajdujemy odpowiedź na pytanie, co i dlaczego jest przyjmowanym przedmiotem badania metafizyki Krąpca oraz metafizyki Strawsona: byty jednostkowe czy ogólne. Rozdział trzeci poświęciła autorka zestawieniu metod uprawiania metafizyki przedstawianych myślicieli. W końcowym rozdziale podjęła próbę ustalenia elementów wspólnych w prezentowanych koncepcjach metafizyki. Autorka doszła do wniosku, że metafizyka Krąpca jest wiedzą o najgłębszej naturze świata realnego. Jej celem jest ostateczne wyja-

śnienie świata realnego poprzez podanie racji wewnętrznych, którymi są elementy infra-bytowe, oraz racji ostatecznej, zewnętrznej, którą jest Absolut. Dalszym zadaniem metafizyki uprawianej przez Krapca jest ustalenie pierwszych zasad bytu, określenie transcendentálnych właściwości bytu, odkrycie wewnętrznej struktury bytu, dotarcie do ostatecznej racji istnienia bytów przygodnych. Metafizyka Strawsona jest natomiast opisywaniem najogólniejszych cech naszego sposobu myślenia o świecie realnym. W metafizyce tej bada się rzeczywistość realnie istniejącą z perspektywy schematu pojęciowego; szuka się podstawowych typów pojęciowych, zakładając, że tym samym bada się podstawowe typy tego, co jest realne.

Autorka doszła do wniosku, że obaj myśliciele opowiadają za filozofią jako autonomiczną dyscypliną wobec nauk szczegółowych. Zgodni są także co do przedmiotu metafizyki, którym jest rzeczywistość istniejąca realnie. Jednakże inny jest u omawianych myślicieli aspekt badania tej rzeczywistości. Krapiec ujmuje rzeczywistość w aspekcie jej realnego istnienia, szukając racji uniesprzeczniającej dla jej istnienia, natomiast Strawson bada rzeczywistość w aspekcie tego, co w schemacie pojęć odzwierciedlających tę rzeczywistość jest najbardziej ogólne, najbardziej podstawowe i konieczne. Zdaniem autorki także cele obydwu metafizyk są różne. Celem metafizyki Krapca jest wyjaśnienie rzeczywistości realnie istniejącej poprzez przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne, zaś celem metafizyki Strawsona jest wskazanie podstawowych typów pojęć, za pomocą których myślimy o świecie realnym. Większe zbliżenie między badanymi modelami metafizyki daje się zauważyć, zdaniem autorki, na polu stosowanych metod. W obu przypadkach wchodzi w grę metoda analizy i metoda wyjaśniania.

Książkę autorki można polecić nie tylko fachowym metafizykom, ale wszystkim tym, którzy interesują się filozofią i jej rolą w kulturze umysłowej naszego czasu.

ks. Ignacy Dec